

ימי עיון בתנ"ך

קייץ תשע"ג

אשת חיל - שתי נקודות מבט- מקורות1. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף ע עמוד ב

דברי למואל מלך משא אשר יסרתו אמו, אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: מלמד שכפאתו אמו על העמוד, ואמרה לו: מה ברי ומה בר בטוני ומה בר גדרי, מה ברי - הכל יודעים שאביך ירא שמים הוא, עכשיו יאמרו: אמו גרמה לו... ומה בר גדרי כל נשים של בית אביך היו גודרות: יהא לי בן הגון למלכות, ואני נדרתי ואמרתי: יהא לי בן זריז וממולא בתורה, והגון לנביאות. אל למלכים למואל אל למלכים שתו יין אל למלכים אמרה לו: מה לך אצל מלכים ששותים יין ומשתכרים ואומרים למה לנו אל, ולרוזנים אי שכר - מי שכל רוזי עולם גלויים לו ישתה יין וישתכר? איכא דאמרי: מי שכל רוזני עולם משכימין לפתחו ישתה יין וישתכר?

2. ויקרא רבה (מרגליות) פרשת שמני פרשה יב

א"ר חוניא שמנים מיני ריקודים ריקדה בת פרעה באותו הלילה. ר' יצחק בן אלעזר אמר שלש מאות מיני ריקודים ריקדה בת פרעה באותו הלילה. והיה שלמה ישן עד ארבע שעות ביום ומפתחות בית המקדש נתונין תחת ראשו. הזא היא דתנן על תמיד על שחר שקרב בארבע שעות. הא כיצד עשת לו כמן פרס וקבעה בו כוכבים ומזלות ופירסה אותו למעלה הימנו וכשהיה מבקש לעמוד היה רואה אותן והיה סבור שעדיין הוא הלילה וישן לו עד ד' שעות. נכנסה אמו והוכיחהו.

3. במדבר רבה י', ד

א"ר ישמעאל באותו הלילה שהשלים שלמה מלאכת בית המקדש נשא בתיה בת פרעה והיה שם צהלת שמחת ביהמ"ק וצהלת בת פרעה ועלתה צהלת שמחת בת פרעה יותר מצהלת בית המקדש.

4. רש"י משלי פרק לא

אבל לפי המשל על התורה ולומדיה הפרשה מתבארת: אשת חיל- היא התורה: ושלל לא יחסר- אוכל פירות בעוה"ז ובעוה"ב: דרשה צמר ופשתים- לפי שהמשיל" לאשה דבר לפי המליצה כצרכי מלאכת הנשים, והמשל כך הוא, דורשת התורה מקרא משנה מדרש ומחזרת אחריהם שהם צרכי התלמידים: היתה כאניות סוחר- מביאה היא ללומדיה ברכה ומזון:

5. אבן עזרא משלי פרק לא

אשת חיל מי ימצא - חיל ממון כמו אשה שתקנה חיל וממון בתכמתה מי יוכל למצוא:

6. מלבי"ם משלי פרק לא דרך המושכל

אשת, כבר הסכימו המפרשים שיש במאמר זה משל ומליצה, ורובם פירושו על הנפש וכן דעתי בזה, רק שלפי דעתי ידבר על הנפש ההיולאנית, לא הנשמה הנאלצת ממרום הנצחית, וכבר בארתי בפירוש תהלות (סי' מ"ה) שבמליצתו שם תאר את השכל כמלך המולך בגויה, ואת הנפש ההיולאנית המשיל שם לאשה בת צור אשר ארשה המלך, כי היא בת צור, ר"ל בת החומר שהוא מבני נכר אל הרוחניים, ובהיותה נשמעת אל השכל יארוש אותה לו לאשה, כי היא לפעמים אשה טובה אם היא מוכנה בטבעה או ע"י השתדלות לקבל ציורי החכמה והטוב וללכת בדרכי החכמה והאשר, ואז היא אשת חיל שהכתוב משבחה והתורה נמשלה בה, ולפעמים היא אשה רעה במי שנפשו נוטה לכל מדה רעה, והשכל בעלה י"ל עמה תמיד מלחמה פנימית, וינצו שניהם וירגזו באהליהם בהיותה משרכת דרכיה כפי טבעה הרע למרות עיני כבוד השכל ועצתו, ויש מי שנפשו מוכנת למדות טובות ותכונות מאושרות מתולדה, ויש מי שנפשו תקנה מדות טובות ותכונות מאושרות ע"י לימוד והרגל, על הראשון אמר אשת חיל מי ימצא, שזה דומה כמוצא מציאה בלי יגיע כפים, ועל השני אמר רחוק מפנינים מכרה, שמי שרוצה לקנות אותה ע"י עמל והשתדלות, היא רחוקה יותר מפנינים, שמקומם במצולות ים רחוקים וצריך לעבור ימים רחוקים ולרדת לעמקי מצולות, כן צריך ע"ז זמן רב ומעשים רבים ולרדת לעמקי תהום הנפש לתוציא הכחות המשובחות הנסתרים בה במצולותיה ולדלותם על פני חוק:

בטח, הלב הוא כח הממשלה אשר בנפש, ובעלה הוא השכל, שלבו רוצה למשול עפ"י עצת השכל והחכמה, וכשהיא אשה רעה לא תמשך אחרי עצת לבו, וגם כשתשמע פעם אחד לעצתו וירויח שלל, תשוב אה"כ ע"י התארה והזדון שישכיבה אחר מעצתו ותאבד הון, וכל מה שהרויח השכל להשכיל בחקי התורה, תאבדהו נפשו הרעה הזונה אחרי יצרה הרע, אבל כשהנפש טובה בטח בה לבו, וגם לא יחסר השלל שהרויח בעיון ובמעשה:

7. רלב"ג משלי פרק לא

אשת חיל - הנה חתם זה הספר בתואר החומר המשרת אל השכל שרות שלם באופן שיגיע לו קנין שלמותו ותאר אותו בנקבה כמנהגו וקראה אשת חיל מצד שלמות כחה להגיע אל השכל מה שיצטרך לו ממנה מהצורות המוחשות ואמר שהוא קשה ההמצאות ורחוק מכרה וערכה מערך הפנינים כי אין לו יחס עמה:

8. מדרש משלי פרשה לא

אשת חיל מי ימצא. [זו היא התורה. ורחוק מפנינים מכרה]. שהיתה לפני לפנים, וזכה משה והורידה למטה לארץ. בטח בה לב בעלה ושלל לא יחסר. שלא חסר בה דבר. ד"א אשת חיל מי ימצא. אמרו מעשה היה בר' מאיר שהיה יושב ודורש בבית המדרש בשבת במנחה, ומתו שני בניו, היתה כאניות סוחר ממרחק תביא לחמה. אמר ר' שמעון בן חלפתא אם אין אדם מגלה עצמו על דברי תורה אינו למד תורה לעולם, ואין לחם אלא תורה, שנאמר לכו לחמו בלחמי. ותקם בעוד לילה. כל זמן שתלמיד חכם יושב ועוסק בתורה בלילה, הקב"ה מושך עליו חוט של חסד ביום, שנאמר יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי, ולא עוד אלא שהקב"ה ממציא לו מזונותיו בכל יום ויום, שנאמר ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה, ואין טרף אלא מזונות,